

ประสิทธิผลของโปรแกรมสร้างเสริมทักษะการปฏิเสธและป้องกันนักสูบหน้าใหม่ ในนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

สุกฤษฎี ใจจำนงค์^{1*} ดวงกมล จันทร์ฤกษ์¹ สุทธิตาแก้วมุงคุณ¹
รุ่งนภา โสภา² ชนิภา ฝัดกระโทก² ปรียา กัสโก²

¹อาจารย์คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์

²นักศึกษาคณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์

*E-mail: sukrit@vru.ac.th (corresponding author)

บทคัดย่อ

การวิจัยกึ่งทดลองครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับความรู้ และทักษะการปฏิเสธต่อการถูกชักชวนให้สูบบุหรี่ในนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนแห่งหนึ่ง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 39 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ โปรแกรมการป้องกันนักสูบหน้าใหม่ แบบสอบถาม และแบบประเมินทักษะการปฏิเสธต่อการถูกชักชวนให้สูบบุหรี่ นำมาคำนวณและวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ ค่าความถี่ ค่าเฉลี่ย ร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติ Paired sample t-test

ผลการวิจัย พบว่า มีบุคคลในครอบครัวสูบบุหรี่ ร้อยละ 41.2 บุคคลใกล้ชิดไม่สูบบุหรี่ ร้อยละ 21.6 ระดับความรู้เกี่ยวกับบุหรี่ก่อนเข้าร่วมโปรแกรมอยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 53.8 หลังจากเข้าร่วมโปรแกรมมีระดับความรู้เพิ่มขึ้นอยู่ในระดับสูงคิดเป็น ร้อยละ 100 ส่วนด้านทักษะการปฏิเสธต่อการถูกชักชวนให้สูบบุหรี่ ก่อนเข้าร่วมโปรแกรมอยู่ในระดับต่ำ ร้อยละ 84.6 หลังจากเข้าร่วมโปรแกรมมีระดับทักษะการปฏิเสธอยู่ในระดับสูงคิดเป็น ร้อยละ 100.0 เมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างด้วยสถิติ Paired sample t-test พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีค่าเฉลี่ยคะแนนความรู้เกี่ยวกับบุหรี่ ก่อนและหลังการให้โปรแกรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p\text{-value} < .05$) และทักษะการปฏิเสธต่อการถูกชักชวนให้สูบบุหรี่ ทั้งก่อนและหลังการเข้าร่วมโปรแกรมมีค่าเฉลี่ยคะแนนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p\text{-value} < .05$)

คำสำคัญ: โปรแกรมป้องกันการสูบบุหรี่ ทักษะการปฏิเสธ นักสูบหน้าใหม่

EFFECTS OF NEW SMOKERS PREVENTION PROGRAM ON SECONDARY SCHOOL STUDENTS AT A SCHOOL, PHRA NAKHON SRI AYUTTHAYA PROVINCE

Sukrit Jaijumnong^{1,*}, Duangkamon Janroek¹, and Sutthida Kaewmoongkun¹

Rungnapa Sopa², Chanipa Padgratok², Preeya Kasko²

1 Faculty of Public Health, Valaya Alongkom Rajabhat University under the Royal Patronage

2 Student B.Sc. (Public Health), Valaya Alongkom Rajabhat University under the Royal Patronage

*Corresponding Author; email: sukrit@vru.ac.th

Abstract

This quasi-experimental research were to study the knowledge and skills for refusing to be persuaded to smoke in lower secondary school students 39 samples in Phra Nakhon Sri Ayutthaya. Instruments were using cigarette prevention program and questionnaires as a tool for data collection. Statistical analysis was performed by using. Descriptive statistics and inferential statistical frequency Distribution, Mean, Percentage, Standard Deviation and Paired sample t-test.

The result found that the sample group were men (100.0%), most of the respondents are close to smokers in family members (41.2%). The level of knowledge about cigarettes before joining the program was at a medium level (53.8%). And after participation the program, there was a high level of knowledge about cigarettes (100.0%). Regarding the rejection skills for being persuaded to smoke before joining the program, a low lever (84.6%) and after participation in the program had a high level of rejection skills for persuading tobacco user (100.0%). Knowledge about cigarettes before and after the program is different statistically significant (p-value < .05).

Keywords: Cigarette prevention program, Skills for refusing, New smokers

บทนำ

การสูบบุหรี่ในเยาวชนเป็นปัญหาที่สำคัญของการสาธารณสุขไทย เนื่องจากบุหรี่ยังเป็นยาเสพติดชนิดแรกที่เยาวชนเสพติดและเป็นสื่อนำไปสู่สิ่งเสพติดอื่นที่ร้ายแรงกว่า การเริ่มสูบบุหรี่เมื่ออายุน้อยทำให้เยาวชนกลายเป็นผู้ใหญ่ที่ติดบุหรี่สูงและเลิกบุหรี่ยาก ตลอดจนมีโอกาสเกิดการเจ็บป่วยได้มากกว่าคนที่เริ่มสูบบุหรี่ในวัยผู้ใหญ่ (สุนิดา ปรีชาวงษ์, 2557) จากผลลัพธ์ทางสุขภาพที่มีสาเหตุมาจากการสูบบุหรี่ส่งผลให้นักสูบบุหรี่มีภาวะค่ารักษาพยาบาลสูงกว่ามูลค่าภาษีสรรพสามิตที่รัฐบาลไทยจัดเก็บ ทั้งยังก่อให้เกิดปัญหาต่อสิ่งแวดล้อมทั้งคุณภาพของน้ำ ดิน การทำลายป่าไม้ และอากาศ อีกทั้งยังเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการกำจัดความยากจน คุณภาพชีวิต การศึกษา ความปลอดภัย และความเหลื่อมล้ำในสังคม (ศูนย์วิจัยและจัดการความรู้เพื่อการควบคุมการยาสูบ, 2560)

สถิติและปัญหาจากการสูบบุหรี่ประเทศไทยระบุว่า การสูบบุหรี่เป็นสาเหตุหลักของการเสียชีวิตก่อนวัยอันควรจากรายงานของมูลนิธิรณรงค์เพื่อการไม่สูบบุหรี่ (2562) พบคนไทยเสียชีวิตจากการสูบบุหรี่ปีละ 51,651 คน เฉลี่ยวันละ 141 คน โดยผู้ที่เสียชีวิตจากการสูบบุหรี่มีอายุสั้นลง 12 ปี และป่วยหนักโดยเฉลี่ย 2.5 ปีก่อนตายขณะที่การสูบบุหรี่เป็นสาเหตุของโรคร้ายแรงหลายโรค เช่น โรคหัวใจ 12.2 ล้านคน โรคเส้นเลือดสมอง 10.2 ล้านคน และการสำรวจในเด็กนักเรียนอายุ 13-15 ปี พบว่า มีการใช้ยาสูบ ร้อยละ 14.0 บุหรี่ไฟฟ้า ร้อยละ 3.3 โดยเกือบ 1 ใน 4 ของนักเรียนอายุ 13-15 ปี ไม่เคยได้รับการสอนเกี่ยวกับอันตรายของการสูบบุหรี่ต่อสุขภาพ รวมถึงข้อมูลพฤติกรรมกรรมการสูบบุหรี่ พบว่า กลุ่มเยาวชนเริ่มมีการสูบบุหรี่ในอายุน้อยลง โดยในปี 2550 เยาวชนเริ่มสูบบุหรี่อายุ 17 ปี ในปี 2554 เริ่มสูบบุหรี่ที่อายุ 16.2 ปี และในปี 2558 พบว่าเยาวชนอายุ 15 ปีขึ้นไปเริ่มสูบบุหรี่ จะเห็นได้ว่าข้อมูลการสูบบุหรี่ในกลุ่มเยาวชนที่เป็นนักสูบหน้าใหม่มีอายุลดลง (มูลนิธิรณรงค์เพื่อการไม่สูบบุหรี่, 2562) ประกอบกับข้อมูลของศูนย์วิจัยและจัดการความรู้เพื่อการควบคุมการยาสูบ (2560) รายงานว่า มีเยาวชนถึง 200,000 คน เป็นนักสูบหน้าใหม่ หรือมีอัตราเฉลี่ยเพิ่มขึ้นวันละ 547 คน และยังพบว่าเยาวชนไทยที่ติดบุหรี่มีพฤติกรรมเสี่ยงอีกหลายประการที่เพิ่มขึ้นกว่าเยาวชนที่ไม่สูบบุหรี่ เช่น ดื่มสุรา 3.5 เท่า ใช้ยาเสพติด 17.0 เท่า บุหรี่จึงเป็นภัยคุกคามต่อกลุ่มเยาวชน ทั้งนี้ อัตราการสูบบุหรี่ในระดับระดับมัธยมต้น คือ ร้อยละ 21.5

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้น ทำให้ทราบถึงสถานการณ์การสูบบุหรี่ในประเทศไทยที่เพิ่มมากขึ้นตลอดจนแนวโน้มของสถานการณ์การสูบบุหรี่และการเกิดขึ้นของนักสูบหน้าใหม่ในกลุ่มเยาวชนอายุ 13-15 ปี ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะพัฒนาแนวทางในการเสริมสร้างทักษะการปฏิเสธและป้องกันนักสูบหน้าใหม่ในนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนแห่งหนึ่ง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยการศึกษาผลของโปรแกรมสร้างเสริมทักษะการปฏิเสธและป้องกันนักสูบหน้าใหม่ในนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนแห่งหนึ่ง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เพื่อให้กลุ่มนักเรียนอายุ 13 ขึ้นไปมีความรู้เกี่ยวกับบุหรี่ และทักษะในการปฏิเสธต่อการถูกชักชวนให้สูบบุหรี่

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบผลของความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับบุหรี่ ก่อนและหลังการเข้าร่วมโปรแกรม
2. เพื่อเปรียบเทียบทักษะการปฏิเสธต่อการถูกชักชวนให้สูบบุหรี่ ก่อนและหลังการเข้าร่วมโปรแกรม

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi-experimental research) แบบกลุ่มเดียวชนิดก่อนและหลังการทดลอง (Pretest Posttest One Groups Design) ในนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนแห่งหนึ่งในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นอายุ 13-14 ปี โรงเรียนแห่งหนึ่งในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ที่กำลังศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2562 จำนวน 191 คน

การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง เป็นการกำหนดแบบเฉพาะเจาะจงตามคุณสมบัติที่กำหนดไว้ (Purposive Sampling) จำนวน 39 คน ซึ่งเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นเพศชาย เป็นกลุ่มทดลอง (Experimental Group) โดยกำหนดเกณฑ์การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง คือ

- 1) เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น เพศชาย
- 2) อายุ 13 ปี ขึ้นไป
- 3) ยินยอมและให้ความร่วมมือในการเข้าร่วมโปรแกรมตลอดการวิจัย

เครื่องมือและการตรวจสอบเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัยนี้ แบ่งเป็น 2 ส่วน ได้แก่ เครื่องมือสำหรับเก็บรวบรวมข้อมูล และเครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง รายละเอียดดังนี้

1) เครื่องมือสำหรับเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย 4 ส่วน ได้แก่

ส่วนที่ 1 ข้อมูลคุณลักษณะของกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ อายุ ผลการเรียน รายได้ที่ได้รับต่อเดือน ผู้ดูแลช่วยเหลือ และพักอาศัยในปัจจุบัน และสถานภาพการสมรสของบิดามารดา จำนวน 5 ข้อ

ส่วนที่ 2 ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับบุหรี จำนวน 15 ข้อ เกณฑ์การวัดความรู้แบ่งเป็น 2 ระดับ และมีเกณฑ์การให้คะแนน คือ คำถามที่เป็นข้อเชิงบวก (Positive) ใช้ ให้ 1 คะแนน ไม่ใช่ ให้ 0 คะแนน ในส่วนของคำถามที่เป็นข้อเชิงลบ (Negative) ใช้ ให้ 0 คะแนน ไม่ใช่ ให้ 1 คะแนน รวมคะแนนทั้งสิ้น 15 คะแนน การแปลผลแบ่งระดับความรู้โดยใช้เกณฑ์การประเมินแบบอิงเกณฑ์ของ Bloom (1971) คือ

ร้อยละ	คะแนน	ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับบุหรี
น้อยกว่าร้อยละ 60	น้อยกว่า 9 คะแนน	ระดับต่ำ
ร้อยละ 60 – 79	ระหว่าง 10 - 12 คะแนน	ระดับปานกลาง
ร้อยละ 80 – 100	13 คะแนนขึ้นไป	ระดับสูง

ส่วนที่ 3 ทักษะการปฏิเสธต่อการถูกชักชวนให้สูบบุหรี จำนวน 7 ข้อ เป็นแบบประเมินที่ผู้วิจัยเป็นผู้ให้คะแนน การปฏิบัติของกลุ่มตัวอย่าง หากกลุ่มตัวอย่างสามารถปฏิบัติได้ ให้ 1 คะแนน และปฏิบัติไม่ได้ ให้ 0 คะแนน รวมค่าคะแนนทั้งหมด 7 คะแนน การแปลผลคะแนนโดยพิจารณาตามเกณฑ์ของ Bloom (1971) คือ

ร้อยละ	คะแนน	ทักษะการปฏิเสธต่อการถูกชักชวนให้สูบบุหรี
น้อยกว่าร้อยละ 60	น้อยกว่า 4 คะแนน	ระดับต่ำ
ร้อยละ 60 – 79	ระหว่าง 5 - 6 คะแนน	ระดับปานกลาง
ร้อยละ 80 – 100	7 คะแนนขึ้นไป	ระดับสูง

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

1) การตรวจสอบความตรงด้านเนื้อหาของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยนำแบบสอบถามเกี่ยวกับลักษณะส่วนบุคคล ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับบุหรี และทักษะการปฏิเสธต่อการถูกชักชวนให้สูบบุหรี ให้ผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน พิจารณาตรวจสอบความตรงด้านเนื้อหา ความเหมาะสมของภาษาที่ใช้ ความชัดเจนของข้อความ ความครอบคลุมของเนื้อหา นำมาคำนวณผลการวิเคราะห์ค่าดัชนีความตรงตามเนื้อหา เท่ากับ 0.67 – 1.00 โดยทุกข้อมีค่า Index of Consistency (IOC) > .5 และนำข้อเสนอแนะมาปรับปรุงแก้ไขให้ถูกต้องตามหลักวิชาการ

2) การตรวจสอบความเชื่อมั่นของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยนำเครื่องมือไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะใกล้เคียงกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน หลังจากนั้นนำมาคำนวณหาความเที่ยงของเครื่องมือ โดยค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาครอนบาค ผลการทดสอบคุณภาพเครื่องมือซึ่งมีค่า เท่ากับ 0.85

2) เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง คือ โปรแกรมสร้างเสริมทักษะการปฏิเสธและป้องกันนักสูบหน้าใหม่ ผู้วิจัยประยุกต์จากแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับความรู้ ทักษะ และพฤติกรรม (Knowledge, Attitude and Practice; KAP) โดยนำแนวคิดทฤษฎีดังกล่าวมาประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการจัดกิจกรรม ประกอบด้วย

ส่วนที่ 1 กิจกรรมความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับบุหรี่ ได้แก่ การให้ความรู้เกี่ยวกับสารพิษในบุหรี่ พระราชบัญญัติควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ และวิธีการเลิกบุหรี่ โดยการบรรยายประกอบสื่อ PowerPoint สื่อวิดีโอที่จัดทำโดยศูนย์วิจัยและจัดการความรู้เพื่อการควบคุมยาสูบเกี่ยวกับโทษของการสูบบุหรี่ และกิจกรรมเกมส์ตอบคำถามเกี่ยวกับการรับรู้สารพิษในบุหรี่ 1 ชั่วโมง 30 นาที ระยะเวลา 4 สัปดาห์ จำนวน 4 ครั้ง

ส่วนที่ 2 กิจกรรมฝึกทักษะการปฏิเสธต่อการถูกชักชวนให้สูบบุหรี่ ได้แก่ การบรรยายจากบุคคลต้นแบบที่หาคำแนะนำการปฏิเสธต่อการถูกชักชวน ระยะเวลา 1 ชั่วโมง และการฝึกปฏิบัติการปฏิเสธต่อการถูกชักชวน 1 ชั่วโมง

ขั้นตอนการวิจัยและวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลการศึกษารั้งนี้ดำเนินการตามลำดับ โดยทำหนังสือขออนุญาตเก็บข้อมูลจากมหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์เพื่อทำการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยชี้แจงวัตถุประสงค์รายละเอียดการศึกษาตลอดจนประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการแจกแบบสอบถามให้กับผู้เข้าร่วมโปรแกรมสร้างเสริมทักษะการปฏิเสธและป้องกันนักสูบหน้าใหม่ คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นชั้นปีที่ 2 โรงเรียนแห่งหนึ่งจังหวัดพระนครศรีอยุธยา และทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามและลงข้อมูลที่ได้ในโปรแกรมสำเร็จรูป

การพิทักษ์สิทธิกลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยชี้แจงรายละเอียดกับกลุ่มตัวอย่างก่อนตัดสินใจเข้าร่วมการวิจัย หากกลุ่มตัวอย่างสมัครใจเข้าร่วมการวิจัยจะต้องลงลายมือชื่อ เพื่อแสดงความยินยอมในการเข้าร่วมการวิจัย ทั้งนี้ กลุ่มตัวอย่างสามารถถอนตัวได้ทุกเมื่อรู้สึกอึดอัด วิตกกังวล หรือไม่สบายใจ ในส่วนของการรักษาความลับของกลุ่มตัวอย่าง ข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์จากแบบสอบถามและแบบประเมินผู้วิจัยจะนำเสนอในภาพรวมโดยไม่ระบุตัวตนของกลุ่มตัวอย่าง

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้

1) ลักษณะส่วนบุคคล ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับบุหรี่ ทักษะการปฏิเสธต่อการถูกชักชวนให้สูบบุหรี่ ใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ การแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

2) เปรียบเทียบความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับบุหรี่ ทักษะการปฏิเสธต่อการถูกชักชวนให้สูบบุหรี่ ก่อนและหลังการให้โปรแกรมโดยการทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยด้วยสถิติ Paired sample t-test ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05

ผลการวิจัย

ลักษณะส่วนบุคคล

กลุ่มตัวอย่างอายุเฉลี่ย 13.6 ปี มีผลการเรียนเฉลี่ยอยู่ในช่วง 2.50 – 2.99 (พอใช้) จำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 25.6 และผลการเรียนในช่วง 2.00 – 2.49 (ปานกลาง) จำนวน 9 คน คิดเป็นร้อยละ 23.1 มีรายได้ที่ได้รับต่อเดือนอยู่ระหว่าง 1,001 – 2,000 บาท จำนวน 21 คน คิดเป็นร้อยละ 53.8 และพักอาศัยอยู่กับบิดามารดา จำนวน 26 คน คิดเป็นร้อยละ 66.7 (ตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 จำนวนและร้อยละกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามลักษณะส่วนบุคคล (n = 39)

ลักษณะส่วนบุคคล	กลุ่มตัวอย่าง	
	จำนวน (คน)	ร้อยละ
อายุ (ปี) ค่าอายุเฉลี่ย (\bar{x})	13.6 ปี	
ผลการเรียนเฉลี่ย		
4.00 (ดีเยี่ยม)	0	0.0
3.50 – 3.99 (ดีมาก)	9	23.1
3.00 – 3.49 (ดี)	7	17.9
2.50 – 2.99 (พอใช้)	10	25.6
2.00 – 2.49 (ปานกลาง)	9	23.1
1.50 – 1.99 (อ่อน)	2	5.1
1.00 – 1.49 (อ่อนมาก)	2	5.1
ต่ำกว่า 1.00 (ตก)	0	0.0
รายได้ที่ได้รับต่อเดือน (บาท)		
น้อยกว่า 1,000	5	12.9
1,001 – 2,000	21	53.8
2,001 – 3,000	13	33.3
ผู้ดูแลช่วยเหลือและพักอาศัยในปัจจุบัน		
บิดา	2	5.1
มารดา	6	15.4
บิดา - มารดา	26	66.7
ปู่ย่า หรือ ตายาย	4	10.3
พี่ชาย	1	2.6
สถานภาพการสมรสของบิดามารดา		
อยู่ด้วยกัน	26	66.7
แยกกันอยู่	5	12.8
หย่าร้าง	7	17.9
ไม่ทราบสถานภาพสมรสของบิดามารดา	1	2.6

ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับบุหรี

ผลการวิเคราะห์คะแนนเฉลี่ยความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับบุหรี ภายหลังจากทดลอง พบว่า กลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับบุหรีแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p = < .001$) โดยมีค่าเฉลี่ยก่อนและหลังการทดลองเท่ากับ 11.69 และ 14.90 ตามลำดับ (ตารางที่ 2)

ตารางที่ 2 เปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับบุหรี ก่อนและหลังการทดลอง

ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับบุหรี	n	\bar{x}	SD	t	d	p
ก่อนการทดลอง	39	11.69	1.58	11.75	38	0.001*
หลังการทดลอง	39	14.90	0.39			

* มีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .05$)

ทักษะการปฏิเสธต่อการถูกชักชวนให้สูบบุหรี

ผลการวิเคราะห์คะแนนเฉลี่ยของทักษะการปฏิเสธต่อการถูกชักชวนให้สูบบุหรี ภายหลังจากทดลอง พบว่า กลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยของทักษะการปฏิเสธต่อการถูกชักชวนให้สูบบุหรี แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.001$) โดยมีค่าเฉลี่ยก่อนและหลังการทดลองเท่ากับ 3.59 และ 7.00 ตามลำดับ (ตารางที่ 3)

ตารางที่ 3 เปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยของทักษะการปฏิเสธต่อการถูกชักชวนให้สูบบุหรี ก่อนและหลังการทดลอง

ทักษะการปฏิเสธ ต่อการถูกชักชวนให้สูบบุหรี	n	\bar{x}	SD	t	d	p
ก่อนการทดลอง	39	3.59	1.04	20.40	38	0.001*
หลังการทดลอง	39	7.00	0.00			

* มีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .05$)

อภิปรายผล

ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับบุหรี

กลุ่มตัวอย่างมีคะแนนเฉลี่ยความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับบุหรี ก่อนและหลังการทดลอง เท่ากับ 11.69 คะแนน และ 14.90 คะแนน ตามลำดับ โดยมีระดับความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับบุหรีระดับสูง จำนวน 13 คน คิดเป็นร้อยละ 33.3 รองลงมา คือ ระดับปานกลาง จำนวน 21 คน คิดเป็นร้อยละ 53.8 และระดับต่ำ จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 2.8 และหลังเข้าร่วมมีระดับความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับบุหรีระดับสูง จำนวน 39 คน คิดเป็นร้อยละ 100.0 ซึ่งสูงกว่าก่อนเข้าร่วมโปรแกรม และแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .001$) เนื่องจากเป็นผลมาจากการจัดโปรแกรมสร้างเสริมทักษะการปฏิเสธและป้องกันนักสูบหน้าใหม่ที่ประกอบด้วยกิจกรรมความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับบุหรี ได้แก่ การให้ความรู้เกี่ยวกับสารพิษในบุหรี พระราชบัญญัติควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ และวิธีการเลิกบุหรี โดยการบรรยายประกอบสื่อ PowerPoint สื่อวิดีโอที่จัดทำโดยศูนย์วิจัยและจัดการความรู้เพื่อการควบคุมยาสูบเกี่ยวกับโทษของการสูบบุหรี และกิจกรรมเกมส์ตอบคำถามเกี่ยวกับการรับรู้สารพิษในบุหรี ตลอดจน ที่สร้างเสริมความรู้ของกลุ่มตัวอย่างมีความรู้และทักษะที่จำเป็นในการปฏิเสธ ส่งผลให้กลุ่มตัวอย่างมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับบุหรี โดยการศึกษาครั้งนี้สอดคล้องกับผลการศึกษาของอิรพล หล่อประดิษฐ์ และณรงค์ศักดิ์ หนูสอน (2559) ศึกษาผลของโปรแกรมการป้องกันการสูบบุหรีของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นโรงเรียนขยายโอกาส อำเภอกีรีมาศ จังหวัดสุโขทัย พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีการเปลี่ยนแปลงด้านความรู้เรื่องบุหรี ความเชื่อในผลของการสูบบุหรีต่อสุขภาพ การรับรู้โอกาสเสี่ยงจากการสูบบุหรี การรับรู้ความรุนแรงจากการสูบบุหรี การรับรู้ประโยชน์อุปสรรคของการหลีกเลี่ยงไม่สูบบุหรี และแรงจูงใจที่ได้รับจากการไม่สูบบุหรี สูงกว่าก่อนทดลองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .001$) สอดคล้องกับผลการศึกษาของพลากร สืบสำราญ และคณะ (2560) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ ทักษะการตัดสินใจอันตรายของการสูบบุหรีกับการสูบบุหรีของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จังหวัดยโสธร พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความรู้เกี่ยวกับบุหรี อันตรายของบุหรี สูงกว่าก่อนทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .001$)

ทักษะการปฏิเสธต่อการถูกชักชวนให้สูบบุหรี่

กลุ่มตัวอย่างมีทักษะในการปฏิเสธต่อการถูกชักชวนให้สูบบุหรี่ ก่อนและหลังการทดลอง เท่ากับ 3.59 คะแนน และ 7.00 คะแนน ตามลำดับ โดยก่อนการทดลอง มีทักษะการปฏิเสธต่อการถูกชักชวนให้สูบบุหรี่ระดับสูง จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 5.1 รองลงมา คือ ระดับปานกลาง จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 10.33 และระดับต่ำ จำนวน 33 คน คิดเป็นร้อยละ 84.6 หลังการทดลอง กลุ่มตัวอย่างมีระดับทักษะในการปฏิเสธต่อการถูกชักชวนให้สูบบุหรี่ระดับสูง จำนวน 39 คน คิดเป็นร้อยละ 100.0 ซึ่งสูงกว่าก่อนเข้าร่วมโปรแกรม และแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p = < .001$) เนื่องจากกิจกรรมฝึกทักษะการปฏิเสธต่อการถูกชักชวนให้สูบบุหรี่ ได้แก่ การบรรยายจากบุคคลต้นแบบที่ให้คำแนะนำการปฏิเสธต่อการถูกชักชวน ระยะเวลา 1 ชั่วโมง และการฝึกปฏิบัติการปฏิเสธต่อการถูกชักชวนนั้น ช่วยสร้างเสริมให้กลุ่มตัวอย่างได้ฝึกฝนปฏิบัติการปฏิเสธต่อการถูกชักชวนให้สูบบุหรี่ในสถานการณ์จำลองที่มีความเสี่ยงต่อการถูกชักชวนให้สูบบุหรี่ ทำให้กลุ่มตัวอย่างเห็นภาพและเข้าใจ ตลอดจนการใช้ความรู้ที่ได้รับจากการบรรยายจากบุคคลต้นแบบในการปฏิเสธป้องกันตนเองจากสถานการณ์ที่มีความเสี่ยงต่อการถูกชักชวนให้สูบบุหรี่ การศึกษาครั้งนี้สอดคล้องกับผลการศึกษาของสุภาภรณ์ ปวนสุรินทร์ และคณะ (2556) ศึกษาโปรแกรมการป้องกันการสูบบุหรี่ ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับบุหรี่ และทักษะการปฏิเสธการสูบบุหรี่ในกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นเช่นเดียวกัน พบว่า โปรแกรมการป้องกันการสูบบุหรี่ในนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ถูกพัฒนาขึ้นตามแนวคิด PRECEDE-PROCEED model ที่ใช้ตัวแปรที่คล้ายคลึงกับงานวิจัยนี้ คือ การสร้างเสริมความรู้และทักษะการปฏิเสธ โดยการดำเนินการวิจัยแบ่งเป็น 2 ระยะ ระยะที่ 1 การประเมินและวิเคราะห์ปัญหาเกี่ยวกับพฤติกรรมสูบบุหรี่ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น และระยะที่ 2 การปฏิบัติและการประเมินผลโดยโปรแกรมที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วย 6 กิจกรรม คือ 1) การอบรมเรื่องการป้องกันการสูบบุหรี่ในนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น 2) การจัดตั้งชมรมเพื่อรณรงค์ป้องกันการสูบบุหรี่ในนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น 3) การจัดนิทรรศการให้ความรู้ในห้องเรียน 4) การรณรงค์ประชาสัมพันธ์ให้ความรู้เกี่ยวกับการป้องกันการสูบบุหรี่ภายในบริเวณโรงเรียน 5) การจัดตั้งมุมสนับสุนนวิชาการ ความรู้เกี่ยวกับบุหรี่และทักษะการปฏิเสธการสูบบุหรี่ และ 6) การจัดกิจกรรมให้ความรู้ทางเสียงตามสายในโรงเรียน ผลการวิจัยพบว่า คะแนนทักษะการปฏิเสธเกี่ยวกับการสูบบุหรี่ของกลุ่มตัวอย่างระหว่างก่อนและหลังดำเนินโปรแกรมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 ซึ่งจากรายละเอียดดังกล่าวจะเห็นได้ว่ากิจกรรมในงานวิจัยของ สุภาภรณ์ ปวนสุรินทร์ และคณะ (2556) และงานวิจัยนี้มีความคล้ายคลึงกัน ทั้งยังสามารถช่วยสร้างเสริมทักษะการปฏิเสธและป้องกันนักสูบหน้าใหม่ในนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นได้

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

- 1) ควรจัดโปรแกรมสร้างเสริมทักษะการปฏิเสธและป้องกันนักสูบหน้าใหม่ในนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในกลุ่มนักเรียนชั้นอื่นๆ หรือกลุ่มนักเรียนในพื้นที่อื่นๆ เพื่อจะได้มีความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับบุหรี่ ตลอดจนมีทักษะการปฏิเสธต่อการถูกชักชวนให้สูบบุหรี่
- 2) ควรขยายขอบเขตของกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น และผู้ปกครอง เพื่อให้ผู้ปกครองสามารถนำความรู้ไปให้คำแนะนำกับบุตรหลานเพื่อการขยายผลลัพธ์ในระยะยาว
- 3) ควรมีการจัดนิทรรศการให้ทั่วไปถึงเกี่ยวกับบุหรี่ในพื้นที่ชุมชนร่วมด้วย เพื่อการเฝ้าระวังภัยทางสุขภาพในกลุ่มเยาวชนที่เป็นกลุ่มสูบบุหรี่หน้าสูบบุหรี่ใหม่
- 4) เพิ่มเติมระยะเวลาในการในการทำวิจัยในผลลัพธ์ของโปรแกรมสร้างเสริมทักษะการปฏิเสธและป้องกันนักสูบหน้าใหม่ เพื่อการติดตามผลการวิจัยในระยะยาวมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- ธีรพล หล่อประดิษฐ์ และณรงศ์ศักดิ์ หนูสอน. (2559). ศึกษาผลของโปรแกรมการป้องกันการสูบบุหรี่ของนักเรียนมัธยมศึกษา
ตอนต้นโรงเรียนขยายโอกาสอำเภอศรีมหาศ จังหวัดสุโขทัย. *วารสารวิชาการ สคร.* 9, 24 (1), 86-95.
- มูลนิธิธรรมาภิบาลเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. (2562). *เด็กไทย " 9 ขวบ ไร้สูบบุหรี่แล้ว"*. ค้นเมื่อ 22 กรกฎาคม 2562 จาก
<http://www.ashthailand.or.th/smartnews/post/detail/218/เด็กไทย-9-ขวบ-ไร้สูบบุหรี่แล้ว>
- สุนิดา ปรีชาวงษ์ และคณะ. (2557). การทบทวนงานวิจัยเกี่ยวกับการสูบบุหรี่ในโรงเรียนมัธยมศึกษา. *วารสารสุขศึกษา*, 37
(128), 15-28.
- สุภาภรณ์ ปวนสุรินทร์, สุมาลี เลิศมัลลิกาพร และจิตตารมณ์ จิตรีเชื้อ. (2556). การพัฒนาโปรแกรมการป้องกันการสูบบุหรี่ใน
นักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นโดยใช้พีซีดี-โรซีดี โมเดล. *พยาบาลสาร*, 40 (2), 26-37.
- ศูนย์วิจัยและจัดการความรู้เพื่อการควบคุมการยาสูบ. (2560). *ผลสำรวจเยาวชนไทยที่สูบบุหรี่*. ค้นเมื่อ 22 กรกฎาคม
2562 จาก <http://www.trc.or.th/th/>
- Bloom, B. S. (1971). *Hand Book on Formative and Summative Evaluation of Student Learning*. New
York: Graw-Hill Book Company.